

Ordre de Servei 1/2016, relativa a l'aprovació del Programa de gestió d'Incidents, aplicació de mitjans coercitius, registres, escorcolls i requisos als centres penitenciaris de Catalunya

I. Marc legal

La gestió de la informació i coneixement sobre el nombre, tipus d'incidents i mesures de seguretat adoptades, específicament, registres, escorcolls i mitjans coercitius, constitueixen indicadors importants per poder avaluar el risc, la conflictivitat, així com les respostes adoptades enfront les diferents incidències, aspectes importants a considerar per poder dur a terme correctament actuacions de seguretat preventiva.

Per a obtenir i tractar correctament aquesta informació, s'ha procurat establir uns criteris d'actuació i una gestió homogènia de totes aquestes matèries, d'acord amb les previsions legalment establertes.

L'art. 45 de la Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària, disposa que només es poden utilitzar, amb autorització del director, aquells mitjans coercitius que s'estableixi reglamentàriament i en els supòsits contemplats al mateix precepte. Si s'hagués de fer ús d'aquests mitjans en supòsit d'urgència, aquesta aplicació es comunicarà immediatament al director, el qual ho posarà en coneixement del jutge de vigilància. L'ús dels mitjans coercitius estarà dirigit exclusivament al restabliment de la normalitat i només substituirà el temps estrictament necessari.

L'art. 71 del Reglament penitenciari –RP–, aprovat per Reial decret 190/1996, de 9 de febrer, estableix com a principi general per a l'aplicació de qualsevol mesura de seguretat que, si els funcionaris detectessin qualsevol anomalia regimental o qualsevol fet o circumstància indicària sobre una possible pertorbació de la vida normal del centre, ho comunicaran immediatament al cap de serveis, sense perjudici de fer ús dels mitjans coercitius necessaris, si fos el cas.

L'art. 66 de l'RP, referint-se a l'observació dels interns, disposa que si amb aquesta es detectessin fets o circumstàncies que poguessin ser rellevants per a la seguretat de l'establiment o el tractament dels interns, s'elevaran els corresponents informes.

L'art. 68 de l'RP, disposa que els registres, escorcolls, requisos i altres controls, s'elevaran els corresponents comunicats, signats pels funcionaris que els hagin efectuat i adreçats al cap de serveis.

L'art. 72 de l'RP estableix uns criteris d'ús dels mitjans coercitius així com l'obligació de controlar-ne l'aplicació i supervisar l'estat de les persones sotmeses i avaluar en tot moment la necessitat, oportunitat i proporcionalitat de les mesures adoptades amb expressió detallada dels fets que van motivar-ne la utilització i de les circumstàncies que aconsellin el seu manteniment, si és el cas.

Per desenvolupar aquestes previsions, s'han dictat, entre d'altres, les circulars següents:

- Circular 3/2004 de la SSPRJ, de 29 de novembre, reguladora dels procediments d'actuació davant situacions d'agressivitat sobtada dels pacients ingressats a les unitats de psiquiatria;

- Circular 6/2004 de la SSPRJ, de 3 de desembre, sobre el procediment d'actuació i observació posterior a la utilització de mitjans coercitius i sobre les normes bàsiques d'ús dels mitjans de seguretat que configuren els equipaments individuals d'intervenció;
- Circular 2/2007 de la SSPRJ, de 18 d'octubre, reguladora del procediment d'immobilització mecànica, a més de detallar uns criteris d'ús dels mitjans coercitius, que incideixen especialment en els supòsits d'aplicació de l'aïllament provisional i contenció mecànica, estableixen uns principis bàsics de gestió pel que fa a la comunicació i enregistrament dels controls de la mesura aplicada i supervisió de les persones internes sotmeses a aquestes;
- Circular 2/2010 de la SSPRJ, d'1 de juny, d'adaptació als centres i equipaments d'execució penal del protocol de videovigilància del Departament de Justícia, conté unes concretes previsions sobre l'ús dels sistemes de videovigilància en supòsits d'aplicació de mitjans coercitius;

De conformitat amb el Decret 194/2013, de 9 de juliol, de reestructuració del Departament de Justícia, correspon a l'Àrea de Règim Interior Penitenciària -ARIP- de la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària, entre d'altres, coordinar les activitats relacionades amb la vigilància i la seguretat interior dels centres penitenciaris, dissenyar els protocols en matèria de seguretat penitenciària i la seva aplicació i avaluar-ne el funcionament, així com fer el seguiment del compliment de circulars i instruccions.

D'altra banda, els principis d'eficàcia i eficiència són aplicables tant a l'actuació de l'Administració pública com també a la mateixa organització i procediments de treball. La present regulació opta per l'ús dels mitjans tècnics i tecnològics, en especial dels informàtics, com a eines adequades per assolir els objectius establerts. Efectivament, el sistema d'informació penitenciari català -SIPC- no és només una base de dades d'informació diversa, sinó també una eina de treball, de gestió i de coneixement, d'aquí que s'hagi establert el seu ús obligatori en la gestió que ara es determina, així com dels documents normalitzats incorporats a les diferents aplicacions informàtiques.

L'apartat XII de la Instrucció 1/2011, de 21 de novembre, sobre ordenació dels plans d'autoprotecció i seguretat, i manuals d'organització i funcionament dels centres penitenciaris de Catalunya, disposa que el centre directiu pot establir programes marc o generals de seguretat.

Per aquest motiu, des de la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària, amb la finalitat de disposar d'una eina útil i eficaç per al tractament i gestió de la informació, prevenció de riscos i incidències, com a instrument bàsic en matèria de seguretat penitenciària, va dictar l'Ordre de Servei 2/2012, relativa a l'aprovació del Programa de gestió d'incidents, aplicació de mitjans coercitius, registres, esborçols i requisos als centres penitenciaris de Catalunya. Aquest document se substitueix ara per la present Ordre de serveis, la qual si bé manté substancialment el seu redactat original, introdueix determinades millores tècniques, bàsicament pel que fa al registre d'incidents, que han de permetre una gestió de la informació més acurada i eficient, que ha de redundar en benefici d'una millor prestació del servei públic.

II. Normes bàsiques

- 1. Enregistrament de les dades referents als incidents, aplicació de mitjans coercitius, registres, esborçols i requisos**

S'han de fer constar a l'aplicació corresponent del SIPC de manera immediata. Cal tenir present que:

- no tots els fets que tenen conseqüències regimentals constitueixen necessàriament un incident;
- qualsevol aplicació de mitjans coercitius s'ha de correspondre, almenys, a un tipus d'incident.

2. Modificacions

Una vegada introduïdes les dades a les aplicacions informàtiques corresponents, i un cop comprovat que són correctes, s'ha de traspasar al centre directiu.

Cal tenir present que les dades referents als incidents i aplicació de mitjans coercitius només poden ser enregistrades a l'aplicació informàtica abans del dia 5 del mes següent. En el supòsit excepcional que el centre hagi d'esmenar algun incident ja traspassat o hagi de crear un incident d'un mes ja vençut, ho haurà de sol·licitar a l'ARIP de la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària, tot exposant-ne els motius i justificant-ne la necessitat, i transmetent els informes corresponents.

3. Tramesa de la documentació referent als incidents penitenciaris

Tota la documentació referent als incidents penitenciaris s'ha de fer arribar a l'ARIP de la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària tan aviat com sigui possible.

Aquesta tramesa s'ha de dur a terme:

- abans del dia 20 del mes en curs, els produïts durant la primera quinzena del mes.
- abans del dia 5 del mes següent, els produïts durant la segona quinzena del mes anterior.

Cal anotar a l'aplicació corresponent del SIPC –concretament a l'apartat de manteniment de l'incident mestre- la data i l'autoritat judicial a la que s'adrecin les comunicacions que es duguin a terme de conformitat amb la Circular 4/2007, sobre notificació al Jutjat de guàrdia i/o al Ministeri Fiscal dels fets comesos pels interns poguessin ser constitutius de delictes o faltes.

4. Enregistrament dels professionals que hi intervenen

S'ha d'enregistrar a les aplicacions corresponents el codi o número d'identificació –NIP- dels professionals que duguin a terme els registres, esborçolls i requisos i/o dels intervinents en incidents especialment rellevants, com ara els referents a agressions a treballadors i/o intervinents amb ocasió de l'aplicació de mitjans coercitius.

5. Incidents, expedients disciplinaris, aplicacions de mitjans coercitius, registres, esborçolls i requisos vinculades.

És obligatori fer constar la vinculació dels registres, esborçolls i requisos, les aplicacions de mitjans coercitius i els incidents i expedients disciplinaris, quan aquests estiguin relacionats per raó dels fets, circumstàncies i actuacions dutes a terme.

6. Introducció de les dades referents a incidents amb intervenció de diners, objectes i/o substàncies

Les intervencions s'han d'introduir en un únic registre quan aquestes es corresponguin amb un únic registre, escorcoll o requisa, malgrat que hi hagi relacionat més d'un o cap intern –intervenció en espais comuns-.

Així, si en un escorcoll de cel·la s'intervenien psicòtrops i una ganiveta a un intern i un tros de haixix a un altre, s'ha d'enregistrar un únic incident per intervenció de substàncies fent constar les esmentades, relacionant cadascuna amb l'intern corresponent, i un altre incident per intervenció d'objectes per fer constar la ganiveta.

7. Introducció de les dades referents a incidents per mort de persones internes

L'incident s'ha de fer constar immediatament i d'acord amb les dades que constin en aquest primer moment. Si posteriorment s'obtenen noves dades –com ara el resultat de l'autòpsia practicada, ...-, aquesta documentació s'ha de trametre a l'ARIP i s'ha de demanar la correcció de la classificació de l'incident, si és el cas.

8. Tasca supervisora i correctora de l'Àrea de Règim Interior Penitenciària

L'ARIP de la Subdirecció General de Centres és la unitat encarregada de supervisar la informació referent a aquests àmbits de gestió, i ha de dur a terme una tasca revisora i, si escau, correctora, de la classificació i/o gestió dels incidents penitenciaris, dels procediments de treball i/o aplicació de les mesures de seguretat adoptades, en coordinació amb les direccions dels centres penitenciaris. Amb aquesta finalitat, ha d' laborar i/o promoure programes generals o particulars de reducció d'incidències.

III. Gestió d'Incidents

S'estableix la següent classificació d'incidents penitenciaris:

1. Incidents no autoagressius

- A. Alteracions lleus i/o greus de l'ordre:** són aquelles situacions on l'actuació d'un o més interns comporta una obstrucció per al bon ordre regimental i un incompliment a les ordres dels funcionaris en l'exercici de les seves funcions i tasques.

Aquesta situació es considera greu quan s'hagin produït lesions en les persones i /o danys de quantia elevada en les coses, així com tota acció o omissió que posi en risc la seguretat de les persones i/o de l'establiment i com a conseqüència de la qual s'hagin de prendre mesures excepcionals.

- B. Protestes col·lectives:** són aquelles situacions en què un grup d'interns actuen coordinadament amb la clara intenció d'exigir o de protestar per alguna circumstància, sense seguir els canals ordinaris, fent servir la coacció com a element de pressió, alterant el bon funcionament regimental.

- C. Agressió lleu i/o greu entre interns:** a l'aplicació del SIPC s'ha de fer constar, en un únic incident, tots els interns implicats, no només els agressors. A l'apartat "nom de la persona relacionada" cal afegir la qualificació agressor/a i/o agredit/da.

Aquests incidents són greus quan els interns necessiten assistència hospitalària externa.

- D. Agressió lleu i/o greu a funcionaris:** Es tracta d'una acció de l'intern amb clara voluntat i intenció d'agredir físicament els professionals. Per tant, no entren dins d'aquesta categoria les lesions accidentals produïdes durant el desenvolupament del servei sempre que dels fets succeïts es pugui discernir, sense cap tipus de dubte, la no intenció i/o clara voluntat de l'intern d'atemptar contra la integritat física de les persones.

L'agressió es considera greu quan el professional, com a conseqüència d'aquesta actuació, necessita assistència hospitalària externa que comporti baixa laboral que l'impedeix prestar servei. En un altre cas, es considera agressió lleu.

No es considera agressió al personal l'acció descrita anteriorment protagonitzada per un intern ingressat en una unitat o dependència psiquiàtrica, tot i que per a la seva constància en el sistema de registre de gestió d'incidents s'ha d'enregistrar aquesta actuació com a agressió psiquiàtrica.

S'ha de fer constar el codi o NIP dels professionals agredits i identificar els interns participants en l'incident.

- E. Tentativa d'agressió:** es tracta de tota acció en que es constati la clara voluntat i intenció per part de l'intern d'agredir als professionals de la institució però en que no s'arriba a produir cap dany.

Pel cas en que la temptativa es produeixi en unitats psiquiàtriques, s'ha d'enregistrar com a temptativa d'agressió psiquiàtrica.

- F. Tentativa d'evasió:** es tracta de les accions dels interns dutes a terme amb la intenció de fugir des de l'interior d'un equipament penitenciari, durant un trasllat o en el decurs d'una sortida programada amb l'acompanyament de professionals, intenció que es pot deduir de la possessió d'objectes o eines necessàries per a la preparació d'una fuga –com ara, informes, plànols, cordes, etc.

- G. Evasió del mateix centre o seccions i centres oberts:** es consideren evasions:

- quan l'acció es produeix des de l'interior de l'establiment, s'utilitzi o no la força;
- quan la sortida de l'intern no hagi estat autoritzada.

- H. Evasió d'altres llocs:** en aquesta categoria s'inclouen les produïdes en el decurs d'una sortida programada d'interns a l'exterior, quan són acompanyats per un o diversos professionals.

No es fan constar com a incident els no reingressos de permís, ni les evasions d'unitats dependents o de comunitats terapèutiques.

- I. **Temptativa de retenció de professionals:** en aquesta categoria s'inclouen les accions preparatòries o els intents materials dels Interns encaminats a retenir professionals per la força i en contra de la seva voluntat.
- J. **Retenció de professionals:** és la retenció efectiva d'un o més professionals per part d'intern/s, fent servir la força i en contra de la seva voluntat.
- K. **Incendi:** s'ha d'enregistrar aquest incident quan s'hagi efectuat una intervenció amb elements d'intervenció i extinció d'incendis i alguna dependència, o part d'aquesta, hagi quedat afectada.
- L. **Altres incidents:** aquesta categoria -prevista per a les incidències que no es poden encabir en la resta de categories però que per la seva rellevància es consideri necessari enregistrar-les- es manté en l'aplicació informàtica, tot i que fora d'ús.

2. Incidents autoagressius

- A. **Autolesió lleu i/o greu:** una autolesió és greu quan impliqui una sortida i excarceració a l'hospital. En aquest cas, s'ha de fer constar l'objecte amb el qual s'ha produït l'autolesió. En un altre cas, s'ha de considerar lleu.
- B. **Temptativa de suïcidi:** es tracta de tota acció individual i voluntària d'un intern adreçada a posar fi a la seva vida sense aconseguir-ne l'objectiu per la intervenció dels professionals o l'auxili d'altres persones.
- C. **Vagues:** s'han de fer constar al SIPC en el mateix moment de tenir constància del seu inici, recollint la data d'inici, finalització, tipus de vaga (fam, set i/o medicació), motius (regimentals, judicials, rehabilitació, personals, sanitaris, familiars i altres) i, especialment, la motivació concreta de la vaga (especificació de la reclamació, petició, queixa, etc).
- D. **Sobredosi lleu i/o greu:** ingesta de substàncies psicotròpiques, estupefaents i/o alcohòliques que provoca una alteració en el comportament de l'intern i/o risc per a la seva salut i/o integritat física. Caldrà fer constar la possible substància o substàncies relacionada/es amb la sobredosi.

Es considera greu la sobredosi quan impliqui una sortida i excarceració a l'hospital. En una altre cas, s'ha de considerar lleu.

3. Finats

- A. **Mort per causes naturals:** quan la mort de l'intern es produeix de manera sobtada sense cap relació amb una causa externa a l'organisme o com a conseqüència i culminació d'alguna malaltia.

- B. **Mort per sobredosi:** quan la mort es produeix com a conseqüència del consum de substàncies psicotròpiques, estupefaents o alcohòliques. Cal fer constar la possible substància o substàncies relacionada/es amb la sobredosi.
- C. **Mort per agressió:** quan la mort de l'intern ha estat violenta, com a conseqüència de l'agressió directa o indirecta d'un o més interns, tant si el resultat es produeix en el moment de l'agressió o posteriorment.
- D. **Mort per suïcidi:** és la produïda com a conseqüència d'una acció personal, individual i voluntària protagonitzada per un intern mitjançant un acte autolesiu.
- E. **Mort per altres causes:** categoria que fa referència a altres supòsits; cal fer constar la causa de la mort a l'apartat "Observacions".

4. Intervencions

- A. **Intervenció d'objectes:** no s'han de fer constar com a incident tots els objectes prohibits per la normativa sinó només aquells la possessió dels quals suposin clarament un risc per a la seguretat del personal i/o de l'establiment.

Per tant, els carros, objectes daurats, de poc valor, o similars, no s'han de tenir en compte com a incidents, sense perjudici de les responsabilitats disciplinàries que, si és el cas, se'n puguin derivar.

- B. **Intervenció de diners:** s'ha de fer constar com a incident quan les quantitats siguin notòriament superiors a les permeses, en qualsevol cas, quan superi el doble de l'assignació setmanal, bé en bitllets de curs legal o en targetes de reclús.
- C. **Intervenció de substàncies:** De substàncies tòxiques, estupefaents i psicotròpiques no autoritzades, intervingudes amb motiu de registres, escorcolls i requisos practicats als interns; s'ha d'enregistrar la descripció que correspongui en cada cas.

IV. Gestió de l'aplicació de mitjans coercitius

En aquests supòsits excepcionals s'ha de fer constar:

1. **Data i hora d'inici de l'aplicació i acabament de l'ús de cada un dels mitjans coercitius.**

I indicació de la data i hora de la primera visita mèdica efectuada

2. **Motiu de l'aplicació dels mitjans coercitius**

Que es correspon amb un dels motius legals establerts a l'art. 45 de la LOGP.

3. **Motivació concreta de l'aplicació dels mitjans coercitius**

Especificació de les circumstàncies concretes que motiven l'ús dels mitjans coercitius.

4. Mitjans coercitius aplicats

Que poden ser:

- Aïllament provisional
- Força física personal
- Defenses de goma
- Manilles – metàl·liques, del tipus que siguin-
- Subjeccions tipus psiquiàtriques –si la immobilització es du a terme mitjançant aquest tipus de subjeccions-
- Subjeccions especials- si la immobilització es du a terme mitjançant les subjeccions especialment dissenyades per a la contenció mecànica per la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària-

5. Ordenant de l'aplicació dels mitjans coercitius

Comandament o responsable que ordena l'aplicació dels mitjans coercitius.

6. Controls de l'aplicació i supervisió de les persones internes sotmeses

Els funcionaris de servei a la unitat on s'apliquen els mitjans coercitius han de fer constar:

- Tots i qualsevol controls i/o supervisions efectuats pels diferents professionals.

D'aquests controls i supervisions s'han d'elevat els corresponents informes dels SIPC a la Prefectura de Serveis, i s'han de fer constar les novetats comunicades, si és el cas.

V. Gestió dels registres i escorcolls

Tots els registres, escorcolls i requisos s'han d'enregistrar a l'aplicació corresponent del SIPC, segons la classificació següent:

- Escorcoll personal superficial o extern;
- Escorcoll personal amb nu integral;
- Escorcoll de cel·les;
- Escorcoll de dependències comunes;
- Escorcoll –controls radiològics i/o altres reconeixements, on es farà constar el tipus concret de control aplicat:
 - Ecografia;
 - Placa radiològica;
 - Necessitats fisiològiques.

A tots els registres s'ha de fer constar:

- Motivació de l'escorcoll, amb especificació de les circumstàncies concretes i específiques que fonamentin la mesura de seguretat acordada en els supòsits d'escorcolls personals amb nu

integral o controls radiològics i/o altres reconeixements, de conformitat amb la normativa vigent.

- L'ordenant, el resultat, el NIP dels funcionaris que intervenen i, si és el cas, si s'escorcolla per delegació o no del cap de serveis, si s'ha fet servir una bata, així com qualsevol altre aspecte que es consideri d'interès.

D'aquests registres, escorcolls i requisos s'han d'elevat els corresponents informes del SIPC a la Prefectura de Serveis, tot fent constar les novetats pertinents, si és el cas.

VI. Nivells d'aplicació del programa

L'ARIP de la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària és l'encarregada de supervisar la correcta aplicació del Programa.

Per a la seva correcta implementació s'han previst les fases següents:

Fase 1: Informació del Programa a tots els centres penitenciaris per tal que les previsions establertes s'incorporin als diferents plans d'autoprotecció i seguretat i/o manuals d'organització i procediments de treball.

Fase 2: Incorporació de les millores informàtiques;

Fase 3: Execució del Programa;

Fase 4: Verificació i avaluació del Programa.

VII. Disposició transitòria

Mentre no s'adoptin les millores tècniques adients, el coordinador del Pavelló Hospitalari Penitenciari de Terrassa [PHPT] ha d'introduir a l'aplicació informàtica del SIPC els incidents, escorcolls i mitjans coercitius que tinguin lloc en aquest equipament, mitjançant els codis d'accés habilitats a l'efecte. Un cop fet l'enregistrament corresponent, el coordinador del PHPT ha de trametre el centre penitenciari de referència de l'intern o interns implicats la informació i documentació oportuna, per tal que la Comissió disciplinària de l'establiment faci la valoració que, si escau, correspongui.

VIII. Disposició derogatòria

Queda derogada qualsevol disposició contrària a la prevista en aquesta Ordre de Servei, i concretament:

- L'Ordre de servei 2/2012, relativa a l'aprovació del Programa de gestió d'incidents, aplicació de mitjans coercitius, registres, escorcolls i requisos als centres penitenciaris de Catalunya.

IX. Disposició final

La present Ordre de servei s'ha de llegir en la primera reunió del Consell de Direcció que tingui lloc després de rebre-la en el centre penitenciari, perquè se'n tingui constància, se'n prengui coneixement i se n'hi doni difusió en els termes establerts a l'article 13.2 d) 2) del Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, aprovat pel Decret 329/2006, de 5 de setembre.

En rebre'l, se n'ha de notificar la recepció a la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària.

En cas de dubte o necessitat d'interpretació d'aquest Programa, s'ha d'adreçar la consulta a la Subdirecció General de Centres i Gestió Penitenciària.

Aquest programa entra en vigor el dia 23 de maig de 2016.

Barcelona, 5 de maig de 2016.

El subdirector general de Centres
i Gestió Penitenciària